

Krucifiksu meži. Dienvidlatgale

“ . . . un tādēļ, ka Jersika bija vienmēr it kā tīkls un liels velns visiem iedzīvotājiem šajā Daugavas pusē, kristītiem un nekristītiem un tādēļ, ka Jersikas karalis bija vienmēr naidīgs un rīkoja karus pret rīdziniekiem un miera līgumos ar viņiem atturējās ieiet, – tādēļ bīskaps pagriezta savu karaspēku uz pilsētu.” Tā Indriķa hronikā.

Jersikas pilskalns šobrīd varētu neraisīt asociācijas ar varenību. Tas nav ainviski kopts, nezinātājam pat būtu grūti nofiksēt, ka tas ir pilskalns. Tomēr šī ir bijusi viena no lielākajām baltu spēka koncentrācijas vietām. Jersikas karalis Visvaldis ir ilgstoši kontrolējis Daugavas tirdzniecības ceļu, muitojis kuģus, centies saprātīgi nodarboties ar diplomātiju un ārpolitiku.

Bīskaps uz Jersiku lūkojās ne tik daudz kā uz pagānu perēkli, bet bīstamu tirdzniecības centru, kuram nedrīkst ļaut pieņemt spēkā. Visvalža diplomātiskajām aktivitātēm nebija tik lielu jaudu kā slāvu un ģermāņu lielvarām, tomēr Albertu būs mulsinājuši Visvalža politiskie centieni. 1203. gadā notika labi koordinēts uzbrukums bīskapa teritorijām – Visvaldis izlaida cauri Jersikai polockiešu kuģus, kuri neganti uzbruka Ikšķilei. 1209. gadā bīskaps Alberts sāka karus pret Visvaldi, Jersikas pils tika aplaupīta un nodedzināta. Ja var ticēt Indriķa hronikai, Visvaldis aizbēga ar kuģi Daugavas otrā krastā un patiešām bija spiests nevarīgi noskatīties, kā nodeg viņa pilsēta. Bruņiniekiem bija ko laupīt veselu dienu – dārgumi, arī baznīcu zvani un svētbildes. Jersika bija grieķu un latīņu katolicisma robežpunkts, atkal divi lieli dzirnakmeņi.

Bīskapa spēki sagūstīja arī karalieni Daugeruti un Visvaldim bija jāpieņem pazemojoši noteikumi. 1209. gada ziemā Rīgā Pēterbaznīcas laukumā Visvaldis piedzīvoja pazemojošu teātri. Par to ir saglabājusies rakstiska liecība, pergaments Varšavas galvenajā arhīvā: “Tāpēc, nododami pēcnieku zināšanai to, kas noticis mūsu laikos, darām zināmu visiem nākamajiem un tagadējiem Kristus ticīgiem, ka Dieva lielā žēlastība, joprojām jauno Livonijas baznīcas dēstījumu atbalstīdama un atbalstot uz priekšu virzīdama, pakļāva mums Visvaldi, Jersikas karali. Proti, ieradies Rīgā, klāt esot jo daudziem dižciltīgiem garīdzniekiem, bruņiniekiem, tirgotājiem, vāciešiem, krieviem un lībiešiem Jersikas pilsētu, kas viņam pieder par dzimtu līdz ar novadu un visiem pie šīs pilsētas piederīgiem labumiem viņš nodeva kā likumīgu dāvinājumu svētās Dievmātes un jaunavas Marijas baznīcai, bet tos savus meslu devējus, kas saņēmuši ticību no mums, viņš atbrīvoja un nodeva mums līdz ar viņu mesliem un novadu, proti Autīnas pilsētu, Cēsvaini un citas ticībai piegrieztās. Pēc tam, zvērējis mums vasala uzticību, viņš svinīgi saņēma no mūsu rokas minēto Jersikas pilsētu ar piederīgo novadu un labumiem kā lēnu ar trim karogiem.”

Ir saglabājies dokuments, kas liecina, ka 1211. gadā jauniegūtās Visvalža zemes sadalītas starp bīskapa brāļiem un Kristus bruņiniekiem, un prokuratoriem – īpašumi tika izlozēti. Divas lozes – bīskapam, viena Krusta bruņiniekiem. Visvaldis gan vēl mēģināja atjaunot savu ietekmi. Tamdēļ 1214. gadā Jersiku nodedzināja otrreiz. 1224. gadā Visvaldis bija spiests noslēgt jaunu līgumu, zaudējot vēl daļu savu zemju, turklāt līgums paredzēja, ka pēc Visvalža nāves visus viņa īpašumus pārņem bīskapija.

Nīcgales mežniecībā ir izstrādāta **meža mācību taka**. Tā ir orientēta cilvēkiem, kas atguvuši savus īpašumus, mežus, cilvēkiem, kuri grib mācīties mežā saimniekot. Taka ir 8 km

gara, tajā ir objekti, kuros var novērot meža kopšanas un apsaimniekošanas procesus. Mežniecībā var aizrunāt pavadoni, kas visu vērojamo izskaidros. Un pirmkārt viņš skaidros, kā mežu ieaudzēt. Viņš parādīs, kā bijusi aramzeme apmežojusies ar bērzu, baltalksni un kārkliem, tad, izkopjot teritoriju, atstāti bērzi. Precīzāk – 16 bērzi, tam ir pamatojums, to ir izpētījuši zinātnieki, ka laukumā 10 x 10 m meža zemes jābūt 16 kociņiem. Uz hektāru tātad iznāk 1600 koki. Sešu metru augstumā koku kvalitātei vēl netiek piešķirta nozīme – ir atstāti bērzi ar dubultgalotnēm – tos varēs nocirst, kad audze sasniegs 11 m augstumu. Citviet būs redzama bebra apmetne, bebrs droši vien jau graužīs kokus citās teritorijās, bet mežsaimnieks izteiks bažas, ka galu galā Nīcgales mežos ir nosusināti 2700 ha un tāpēc nebūtu labi, ka bebbri sāktu tajās vietās būvēt dambjus un visu atkal nopludināt. Tamdēļ bebrus nākas medīt. Bebbri, kā zināms, ir spējīgi aizdambēt Daugavu, ja labi grib, un paradoksālā kārtā pirms dažiem gadiem, daudz neraizējoties par cilvēku klātbūtni, bija aizdambējuši Rīgas Jūrmalā, šķiet Dubultos, pamatīgu notekcauruli – tas bija vietā, kur gar jūru pastaigājas atpūtnieki.

Vēl var pavērot, kā ir atzarota audze. Skuju kokiem atzaroti nokaltušie un mirstošie zari, bet lapu kokiem tikai nokaltušie. Atzaro kokus, kuriem ir tie labākie stumbri – taisni, bez defektiem. Apskatāmajā meža nogrieznī priežu audzē ir plosījušies aļņi, to ir nācies kopt pastiprināti, līdz izaudzētas 84 priedes. Pēc mežsaimnieku normatīviem šādā 20 x 20 m laukumā varētu arī atstāt mazāk priežu – 80, bet atstātas par četrām vairāk, rēķinoties, ka ar dažām tomēr aļņi varētu tikt galā.

Tad jums parādīs apšu audzi, kurā ir daudz vecu koku, varētu domāt veca, nekam nederīga koksne, bet mirstoša koka nozīme dabā ir tik pat lielā kā spēka gados lapojošam. Vecs koks vairo bioloģiskas vērtības – vienā vecā kokā labprāt dzīvo vairāki simti kukaiņu sugu, uz tiem aug dabiskas bioloģiskas vērtības, jums parādīs koku, kurā dzīvo rakstu ķērpji, tievā gludlape, Īssetas nekera sūna, piepe, lapukoku svečtursēne. Tā lūk – lapukoku svečtursēne. Šīs vērtības veido biotopu. Biotopos jebkāda saimniekošana netiek pieļauta. Tad jums parādīs kailcirti, kurā būs atstāti daži koki – tie ir ekoloģiskie koki, pēc noteikumiem 1 ha jāatstāj vismaz pieci šādi koki, pirmkārt dzīvotspējīgākie un lielākie, cietie lapu koki, tie dobumainākie, lai putniem ir kur ligzdot, tie noēdīs kukaiņu, kas var apdraudēt jaunaudzi.

Tad ir iespēja redzēt Mežvidu Lielo apsi, apkārtmērs 3.20, 31 metru augsta, vienīgā tik izcila Daugavpils rajonā. Netālu ir 105 gadus veca liepu audze. Dienvidlatgales mežsaimniecības Nīcgales iecirknis atrodas bijušajā militāristu mežniecības teritorijā. Iecirkņa vadītājs Jānis Vēliks atceras – kad bijis tāds jaunāks mežzinis, katrā mežniecībā Baltijas kara apgabals ieņēmis 2 – 3 meža kvartālus ar vislabākajām cirmām. Meža taksatori bijuši gana viltīgi, lai bremsētu meža izciršanu, viņi dokumentos samazinājuši koku vecumu par 30 – 40 gadiem, lai armijnieki tos kokus nevarētu cirst.

Armijnieki pēdas gan ir atstājuši. Pie **Lielās jeb Poligona priedes** ir pienaglots uzraksts: “Poligona teritorijā braukšana un staigāšana stingri aizliegta. Draud nāve.” Bez izsaukuma zīmes – draud nāve. Lai cik tāda plāksne mežā izskatītos neorganiski, tā droši vien ir jāatstāj kā kultūrvēsturiski militārs akcents. Lielā priede (apkārtmērs 3.05), kādus 120 – 130 gadus veca, ir netālu no Līksnas upes, bez padomju armijas rosībām tā arī pieredzējusi, kā tās pakājē pārpircēji pērk no zemniekiem viņu audzētos labumus un ved tālāk pārdot uz Daugavpils tirgu. Pie priedes arī rosījušies laupītāji, tie atņēmuši zemniekiem viņu labumus, kad tie agrā rīta tumsiņā braukuši ar pajūgiem uz tirgu. Nu, tādas diezgan neirotikas aktivitātes ap sevi ir pieredzējusi Lielā priede, viens vien zaļš zars tai ir palicis.

Nīcgales lielais akmens ir lielākais akmens Latvijā. Parametri iespaidīgi – apkārtmērs 30.5 metri. Kādreiz atradies uz Nīcgales un Kalupes pagasta robežas. Ceļu krustojums, triju muižkungu zemju robeža bijusi. Muižkungi pie šī akmens pieņēmuši no zemniekiem kļaušas, pēc medībām dzīrojuši – akmens kādreiz bijis zem jumta. Senāk bijuši 12 pakāpieni redzami, tagad tikai četri. Vēliks stāsta, ka nav skaidrs, cik dziļi tas vēl ir zemē, esot mēģināts rakt, bet izrakts divu metru dziļumā un jau sācis sūkties ūdens.

Jānis Vēliks atceras, ka nakti medībās gulējis uz akmens un klausījies, kur varētu būt vilku midzenis – vecie vilki, kad atgriežas midzenī ar medījumu, gaudo, un mazie atsaucas. Par nomedītu vilku kādreiz devuši 100 rubļus un licenci aļņa nomedīšanai. Vilki, muižkungi, zemnieki, gan jau kāds velns un nacionālie partizāni ir kļīduši ap šo akmeni. Nīcgales mežā līdz pat 50. gadiem nav nākusi ārā kāda Miķēna vienība. Pats Miķēns padevies tikai 1950. gadā – ieradies pagasta mājā, nolīcis uz galda ieročus un gaidījis, kad kāds nāks viņu apcietināt, bet visas amatpersonas un militārpersonas, viņam ierodoties, izbēgušas ārā.

No Dižkoku atbrīvotāju grupas piezīmēm par mežu kopšanas darbiem Kalētu pusē. 1985. gads. Esam Nīcgales mežos – 50. kv. 18. nogabalā. Darba mērķis izveidot tīru liepu audzi, kas tagad aug otrajā stāvā. Pirmajā stāvā mazvērtīga apse (ap 30 – 40 gadu veca), nedaudz bērzu, tie jāizcērt gandrīz pilnīgi, lai liepa varētu normāli augt. Un lai dabas draugi varētu skatīt tīru liepu audzīti. Ekonomiskais efekts nav gaidāms. Atlantiskajā periodā (5500 – 3500 gadus p. m. ē.) klimats bija siltāks par vidēji 2.5 – 3 grādiem, tāpēc labvēlīgs siltumprasīgām augu sugām – īvei, ezerriekstam. Nīcgalē bija plaši izplatīti ozolu un liepu meži, to īpatsvars bija 20 – 30 %. Tagad šeit aug tikai atsevišķas liepu audzes. Tika padarīts labs darbs. Šo darbu atbalstīja paši saimnieki, MRS direktors, galvenais mežzinis, piesolot tālāku palīdzību. Tāds ir Staņislava Saliņa, mežu pētniecības institūta līdzstrādnieka, mežkopības veterāna slēdziens. Savukārt Atis, ilggadējs mežstrādnieks, mūsu grupas darbarūķis, kopējā dienasgrāmatā ierakstījis: “Liels ir Nīcgales mežs. No ķieģeļu fabrikas līdz Kalupes ezeram, no Nīcgales – Kalupes ceļa. Nīcgales mežos kopā ar brāli izrakām 10000 liepiņu, nākošajā gadā 50000 liepiņu un vēl nākošajā uz Rīgu aizsūtījām 12000 kociņu Latvijas kokskolām, t. i. stādu audzētavām.”

Darbi Kalupes liepienā turpinās. Nu jau otrreiz. 15. – 16. jūnijs. Purvos apsaluši ozolu un eglīšu jaunie pavasara dzinumi, apsalušas papardes un brūkleņu ziedi. Amizanti muzicējot, dzenājas mērkaziņas. Skatieties abām acīm! Tāda presējoša, uzbrūkoša zaļuma pēc Jāņiem vairs nebūs. Šis ir bioloģiskās dzīvības laiks. Visur notiek plaukšana, atvēršanās, žņaugšanās, žmieģšanās un dzišanās. Ja tikai tā ieklausās. Ja ar nāsīm kārtībā. Tās ieplešas kā zvēram. Kā zaļumu zvēram.

Kopjamais objekts atrodas pie jaunizbūvējamā ceļa, kas ved uz Latvijā lielāko Nīcgales laukakmeni, tepat apmēram 1.5 km no mūsu objekta. Saliņtēvs raksta dienasgrāmatā: “Nupat notika Mežsaimniecības ministrijas un citu atbildīgu darbinieku seminārs, kur, starp citu, apskatīts arī mūsu paveiktais darbs. Debatēs mežzīnei Rubīnei izteiktas piezīmes, gandrīz pārmetumi, kāpēc mežniecība pati nav izkopusi šo objektu. Rīgā ierados pie galvenā oponenta E. M. un visu atspēkoju. Par šo objektu informēju vadību un uzrakstīju nomierinošu vēstuli mežzīnei.”

Andris Zvirgzds, dendrologs, tolaik Salaspils dendroloģiskā dārza direktors: “Sakopjam liepu audzi. Vasara plakumā, liepas atelpo. Liepu audzei veidojas cits režīms, no liepām ārā apse un bērzs, vai tīraudze te varēs noturēties? Bet izdarīts ir. Visi nāk mašīnā. Slapji, bet nevaid. Pārgērbjas no cimdiem žļurkst ūdens.”

Andris Urtāns, biologs, tagadējās Salacas upes un Vidzemes krastmalas dabas parka direktors.: “Pagājušo nedēļ dzīvoju Slīterē, iznāca iet garām mūsu stādītajām īvītēm. Sajūta, ka šai vietā vairs neesi svešs.”

Aivars Zirnis, anesteziologs: “Homing! Tā ir mājas nākšana, tā ir mājās iešana, mežā vešana. Tā dara putni, tā dara zivis, tūkstošiem kilometru pēc saules vadoties, pa nakti sitoties, pēc smaržas, pēc garšas. Homing rodas tad, kad kaut kur aizbrauc un izbauda, kā tas ir.”

Mēs esam izbaudījuši darbu un dabu labu speciālistu vadībā, viņu gudrībā. Klausot Saliņtēvam un koku zinātājam Andrim Zvirgzdam, šai vietā augs ceļa malā labi ieraugāmas liepu tīraudzes, kādas gan laikam citur Latvijā neatrast. “Sajūta, ka šai vietā vairs neesi svešs.”

Pie Sventes – Ernestīnes – Šarlotes ceļa ir **Sudmaļu pilskalns**. LVM pilskalnu apsaimnieko kopā ar Sventes pagastu. Pagasts ir ierīkojis taku, kas pa spirāli ved kalnā, soliņus, ugunskuru vietas, mežsaimnieki kalnu apstādījuši ar eglītēm. “Mums tur aug egļu

kultūriņa, – saka Sventes iecirkņa vadītājs Aivars Litiņš. – Es domāju, tas tur nevienu netraucē.”

Pilskalnam cauri vedot kāda eja, bet no kurienes un uz kurieni, nav skaidrs. Pilskalns arheoloģiski vēl nav pētīts, vienīgie, kas tur ir rakušies, ir Pirmā pasaules kara karavīri. Ka tas ir pilskalns, liecina ZA nogāzē redzami vaļņi un grāvji.

Netālu esošajā veikaliņā ir nopērkamas stilā izturētas kiča bildītes ar reliģiskiem motīviem, kādas nav redzētas citur, tās drošvien taisa kāds vietējais.

Sventes pagastā blakus Sventes ezeram valsts mežos ir arī **Egļu kalns**, tā ir augstākā virsotne Sēlijā (220 m vjl). Ap Egļu kalnu Daugavpils Pedagoģiskās universitātes profesors Bruno Jansons un viņa studenti ir ierīkojuši dabas izziņa taku, tā ir 1.2 km gara. Ja vēlaties gīdu, jums jāsazinās ar pagasta padomi.

Kā dažviet citur augstākos kalnos, arī te zeme ir iznomāta kādai firmai slēpošanas trases ierīkošanai. Slēpošanas trase tāpat te jau ir, bet Aivars Litiņš vēl rāda arī kara tranšejas un saka, ka esot ideja tais tranšejās ierīkot kamaniņu trasi. Skatāmies, ka tā varētu būt, šur tur gan tranšejas mazliet jāparok, jāiztaisno. Nu, bet mani ceļabiedri domā, ka Salaspils memoriālā iznāktu diezgan laba slidotava.

Slēpošanas trasei izcirstie koki paver logu uz gana plašu ainavu, LVM mežsaimnieki uzslējuši Egļu kalnā 26 metrus augstu skatu torni, no tā ainavas ir bezgalīgas.

Ejot pa dabas izziņas taku gīda pavadībā, jūsu uzmanība tiks pievērsta it kā jau vienkāršiem dabas akcentiem, kuri, tā vienkārši pa mežu klīstot, parasti netiek ievēroti, bet kuriem tomēr katram ir sava pašvērtība un sava svarīga vieta dabā. Lūk, virkne parastību, kas atbilstošā laikā vērojamas Egļu kalnā – parastās kreimenes, parastā zalktene, parastā ērgļpaparde, parastais krūklis, parastais sausserdis, parastā strauspaparde. Parastā kreimene jeb maijpuķīte ir neparasta ar to, ka tiek izmantota sirds ārstēšanai, parastā zalktene ir neparasta ar savām sarkanajām apetītlīgā izskata ogām, kuras ir pēc velna indīgas, parastā krūkļa miza neparasti labi iedarbojas pret caureju, parastais sausserdis ir ar neparasti cietu koksni, gandrīz naglas var taisīt, parastā strauspaparde vienkārši ir neparasti skaista.

Turpat netālu no Sventes ezera, kuru apdzīvo tādi svarīgi putni kā dumbrcāļi, lielie un mazie dumpji, lielas un mazas pīles, Veļičko ģimene par godu Romas pāvesta vizītei Latvijā uzstādījusi **Pāvesta krucifiksu**.

Kad tur nonācām, cilvēki, uzvilkuši dravnieku tīklcepures, ņēma ārā no stropiem medus rāmīšus, un pretī ar pīt sāktu grozu nāca saimnieks Viktors Veļičko. Balti svaigi pīti grozi, krucifikss, bites, rīt Rīgā sāksies Dziesmu svētki, saule Sventes ezerā un Dieviņš pāri šai ainavai. Kad jūs tur ieradīsieties, ap krustu, var gadīties, būs sapulcējies simfoniskais orķestris un skaistas balsis dziedās liturģiskas dziesmas.

Veļičko ģimenē – latgalietai Annai un polim Viktoram ir astoņi bērni, trīs meitas un pieci dēli, cieši saistīti ar mūziku, vieni vēl mācās, citi jau izmācījušies. “Jānis, Pēteris, Pāvils, – saka Viktors Veļičko, – rīt brauks uz Dziesmu svētkiem, visi trīs mācās mūzikas koledžā . . . Bija tā no sākuma – es no bērniības spēlēju tādas mūzikas – garmošku, bajaņčiku, bet bērniem gribējās vairāk dot. Maija mēnesī te bija visi bērni kopā sabraukuši, tad paņem vijolīti, vai kādu flautiņu, litāniju paspēlējam. Tā ir kā lūgšana. Mēs kā no rīta te pieceļamies, jebkurš uzreiz ejam pie krucifiksa palūgties, tad pie darba, sākam kaut ko darīt. Šeit mums tiešām ir tāda vieta, kur mēs dvēseles ņemam nost, palīdzību lūdzamies, ja kādam vajadzīgs. Zinām, ka Jānim šodien būs eksāmens, palūdzamies, lai viņam labi iet tai eksāmenā. Digna spēlē Rīgā Svētās Magdalēnas baznīcā, Žanna spēlē Ogrē, Aleksandrs pie Daugavpils, Anna Svētā Antona baznīcā jaunatnes kori vada. Tā mūzika mūs visus apvieno.

Te bija lietuvieši, vācieši sabraukuši – Latgalē bija kaut kāds ērgelnieku seminārs, tad te notika garīgais koncerts, vakarā sāka spēlēt garīgas dziesmas, ļoti nopietnas, četrbalsīgi dziedāja, bija brīnišķīgi!”

Pie krucifiksa mūzika skan arī tad, kad neviena nav, jo te ir daudz no visas sirds spēlēts un daudz gaišas enerģijas lūgšanās uzkrāts.

“Te bija paredzēts taisīt skatu torni. Es tad nodomāju, būtu man labi kādus divus ordeņus dabūt, lai labāk varu te krustu uztaisīt. Es esmu polis pēc tautības, man gribējās kaut kur

uzcelt krustu. Tad es domāju, ka tas jau vienīgais tāds gadījums, ka pāvests uz mūsu valsti atbrauc. Es uztaisīju to krustu pāvestam Pāvilam par godu.”

Pie krucifiksa ir Jēzus figūriņa, kas dzīvo savu otro mūžu. Tā ir no kāda ceļmalas krusta, ko izpostījuši krievu karavīri, kāda sieviņa figūriņu paņēmusi pie sevis, vēlāk atdevusi dekānam, tad tā nonākusi pie Veļičko.

Krusts nav te novietots kā tūrisma objekts, tas atrodas gandrīz Veļičko ģimenes sētā un Viktors to ir uzslējis, lai ģimenei būtu, kur “dvēseli noņemt”, kā viņš teica, bet pie krusta nāk arī apkārtnes cilvēki Dieviņu pielūgt. Jūs arī varat.

Blakus meža apsaimniekošanai – no stādīšanas, kopšanas līdz ciršanai, blakus apaļkoku gatavošanai viena no “Latvijas Valsts mežu” darba pamatlīnijām ir selekcionētu sēklu un koku audzēšana. Ar to nodarbojas akciju sabiedrības struktūra “Sēklas un stādi”. Viens šāds “Sēklu un stādu” punkts ir Sventes pagastā, **Sēklu plantācija Svente**. Tajā ir 15 hektārus lielas priežu audzes, ir arī egles un ģeogrāfiskās kultūras – duglāzijas, Latvijas, Lietuvas un Vācijas lapegles. Rudenī tiek savākti čiekuri, tos ved uz kalti, kur iegūst sēklas, tad sēklu sēj mežā vai stādaudzētavās. Tirgū piedāvā gan sēklas, gan stādus. Labāks noiets ir priežu un egļu stādiem, lapegles mazliet pērkot privātie.

Ar lapeglēm un citiem introducantiem jābūt uzmanīgiem, – teica plantācijas darbinieks Jānis Smilga, – ir mēģināts mežos stādīt lapegli kopā ar mūsu egli, bet lapegles neieaug. Lapegļu ir daudz, kādas 34 sugas, ir mēģināts stādīt lapegles no Habarovskas, Ohotskas, Permas, bet tās neder mūsu apstākļiem, viņām iemetas trupe. Lai pateiktu, vai tai lapeglei viss būs kārtībā, jāgaida kādus 20 gadus, ir riskanti stādīt lielas paegļu audzes un pēc tam konstatēt, ka tās mūsu apstākļos iet bojā. Bet mans tēvs iestādīja vienu sētā, un diezgan varena 25 gadus izaugusi.

Savukārt mežsaimnieku sabiedrisko attiecību vīrs Tomass Kotovičs stāstīja, ka lapegles koksni daudzās valstīs izmanto kā ļoti imūnu pret mitrumu, Amerikā pie okeāna, citā mitrā vidē cilvēki liek mājām lapegļu šķindeļu jumtus, sienas, kurām ir saskarsme ar ūdeni, apšuj ar lapegli, to pat neimpregnējot, jo tā ir ārkārtīgi sveķaina. Bet Latvijā lapegle, citi introducēti, stādīti lielos daudzumos, var kaitēt mežiem. Īrijā gan mežsaimniecība balstās tikai uz introducētiem – Amerikas duglāziju, kas 40 gadus izaug tik pat liela kā mūsu egle 80 gadus, tātad ienākumi ir divreiz intensīvāki.

Sventes plantācija iedibināta 80. gados kā zinātnisks poligons. Tika pētīts, kā Baltijas klimatā augs dažādas koku sugas no PSRS un citām teritorijām. Zinātniskais darbs nu ir panīcis, bet te nevar vainot ne mežsaimniekus, ne zinātniekus, līdzekļi, ko valsts atvēl zinātnei visās tās jomās, Eiropas kontekstā ir vieni no mazākajiem.

Katrā ziņā Sventes plantāciju ir vērts apmeklēt, lapegļu audzes ir gana lielas, lai tajās justos kā kādā Bavārijas mežā, tomēr jau mazliet citādākas sajūtas.

Braucot no Medumiem, kur labprāt, kā stāstīja skolas direktors, esot medijis Otto fon Bismarks, kur netālu ir leģendārās basketbolistes Uljanas Semjonovas dzimtas māja “Pabērzi”, kur Medumu ezerā ir Kanāriju sala ar liepām un bērziem, var nonākt Ēģiptē. Piramīdas stipri ieaugušas kultūrslāņos, spices vairs tikai mazliet virs zemes. **Ēģipte** ir punkts Latvijā pie pašas Lietuvas robežas. Viena tāda piramīda ir jautājums, kāpēc šo vietu sauc par Ēģipti. Kāpēc baznīca ir saukta par Ēģipti? Latvijā ir daudz īpatnēju vietvārdu, bet kultūrspēka, novadpētniecības jaudas nav tik lielas, lai noskaidrotu visu vietvārdu izcelsmi.

Bet nu tāda vieta Latvijā ir, Ēģipte. Un stāvot pie šīs baznīcas, raugoties uz visām pusēm, ir tik daudz kontrastējošu ainavu, redzējumu. Cauri krūmiem vīd Latvijas – Lietuvas robežpostenis, pie kura stāv kravas autiņu rinda, spožas kulbas trekniem rietumnieciskiem uzrakstiem sānos. Otrpus skats uz Smelines ezeru, puse ezera Latvijā, otra puse ar salīņām – Lietuvā. Mūsu pusē ezera krastā pamatīga jaunuzcelta māja, tā kā krīt ārā no vispārējā konteksta ar savām palielajām dimensijām, pilnīgi rodas asociācija ar slavenajām Latvijas muižnieku mājām. Baznīcas piekājē ir vācu karavīru kapi, šķiet, no 2. pasaules kara. Vācu puisiem Ridiganam, Hengertam, Šmitam, Eibem, Balcaram, Stūrenbekam un citiem ir gadījies

tikt apglabātiem Ēģiptē. Un vai maz viņu mazbērni zina, ka vectētiņš guļ Ēģiptē pie Latvijas – Lietuvas robežpunkta. Otrpus baznīcai, netālu no Šmita un Ridigana guļ mācītājs Svensons, cilvēks, kas iemācīja pirmos burtus Rainim, kurš vēlāk izrādījās diezgan skarbs baltvācu apkarotājs. Tā tur stāv rakstīts:

Vilkumiesta pastorāta mācītāja
Raina skolotāja Oskara Svensona
1822. – 1844.
dzimtas kapi.

Pie baznīcas vēl ir kādi baronu un mācītāju apbedījumu pārpalikumi. Kā teica Medumu skolas direktors Jānis Stikāns, liels apkārtnes zinātājs, – viss ir nozagts. Kapu pieminekļi, plāksnes esot sen Lietuvā pārstrādātas mazāk vēsturiskiem apbedījumiem. Pati Ēģiptes baznīca ir 2. pasaules kara gados sabumbota. Tā ir uzcelta 17. gs. 60. – 70. gados, interesanti, ka tā šajā katoļu teritorijā ir pastāvējusi kā luterāņu baznīca.

Netālu no cita robežpārejas punkta Zemgale – Turmantas ir ievērības cienīga aleja. **Turmontu kalna liepu aleja.** Tā it kā nekur neved, abos tās galos nav ne celtņu, ne drupu, ne arī kāda ceļa, kas turpinātos. Kādas muižas pazīmes gan ir manāmas sāņus, mazliet augstāk kalnā. Aleja ir gana gara – 370 metri – un pamatīga. Šis varbūt ir gadījums, kad alejas galā ir vērts uzcelt kādu jaunu muižu. Parasti gan uzceļ muižu un tad sastāda aleju, bet šī aleja ir tik skaista, ka visa rosība, jaunu dzīvību, jaunu tradīciju, jaunu likteņu sākumi varētu būt tai pakārtoti. Kāpēc spiesties Baltezerā vai Mežaparkā, ja var uzcelt sev māju burvīgas liepu alejas galā? Kāpēc nepārvietot Latvijas Mākslas akadēmiju liepu alejas galā? Kāpēc ap šo aleju nevarētu veidoties jauna harmoniska un estētiska pilsētiņa ar modernu baznīcu alejas galā?

Bet nav jau visām alejām uz kaut kuriem jāved. Kad lēnām iet cauri Turmontu kalna liepu alejai, top skaidrs, ka tā ir vērtība pati par sevi, ar smaržām un bišu zunoņu, ar draisku čīkstoņu un pēkšņiem smiekliem, ar dīvainu vilkmi tajā uz plašāku realitāti, ar murdoņu latviešu, latgaliešu, poļu, mazkrievu un lielkrievu mēlēs. Varbūt tur kāda muiža vai pils vienā vai otrā alejas galā arī bija, varbūt mēs vienkārši neredzējām. Jūs varbūt ieraudzīsiet.

No Turmontu kalna var redzēt Ignalīnas atomelektrostacijas torņus un antenas, alejai vienos sānos kalna galā no 1936. gada dzīvo Otelīna Ivanova, viena vecticībniece, viena, kas vēl palikusi no lielākas vecticībnieku saimes. Netālu ir vecticībnieku kapi, šķiet, tur bijusi arī baznīca. Kapos ir vien Ivanovi. Timodeja te apkārtnē ir dzīvojusi, Fevgonija arī, Stepaņida arī.

“Predstavilsja 12. avgusta 1908.

Zitie ego bila 90 let.”

Miršanas gads nav atzīmēts, jāizrēķina pašam.

Pie Riču ezera Demenes pagastā ir jaunas viesu mājas “Krustkalni”, celtas, prasmīgi izmantojot koku. Baltas, svaigas guļbūves, redzams, ka piestrādājis ne vien arhitekts, bet arī kāds mākslinieks, nav lieku, bezgaumīgu detaļu, viss izturēts stilā. Pārvaldnieks Pjotrs saka, ka nolēmuši koku ar ķīmiju neapstrādāt, lai dabiski nomelnē, “vienīgi suņi krēsliem kājas apgrauž”. Viesu māja profilēsies medībām un makšķerēšanai, šobrīd tiekot veidoti divi palieli meža aploki briežiem un citiem mežazvēriem, bet par medībām varēšot domāt tikai pēc diviem gadiem. Pjotrs rāda, ka, lūk, tur, ezera otrā pusē sējas laikā sparīgi strādā kolhozieki. Otrā pusē ir Baltkrievija, un ir tik dīvaini, ka kaut kur vēl ir kolhozi. Arī visas piecas Riču ezera salas ir baltkrievu pusē, arī lielākie dziļumi, pat 52 metrus. No Latvijas krasta uz saliņu stiepjas zemes strēle, Velna ceļš. Kad ūdeņi ir mazāki, pa to varot aiziet līdz pat salai.

“Krustkalnos” var pārļaut nakti, lai otrā rītā ceļotu pa Dienvidlatgali tālāk.

Riču ezers atrodas Silenes dabas parkā, turpat ir lielie Silenes meži. Silenes dabasparkā vispār ir 24 ezeri, Sila ezers, kuru ar Riču ezeru savieno Silupe, Belānu, Volnanišķu, Smilģīnas, citi mazāki ezeri, kuros ir aizsargājamas augu sugas ar operētiskiem vārdiem – mieturu hidrilla un jūras najāda. Silenes priežu – egļu un egļu – lapkoku mežos ligzdo melnie stārķi, melnās klijas un mazie ērgļi.

Aldonis Utināns ir Dienvidlatgales mežsaimniecības Silenes iecirkņa vadītājs, pirms pieciem gadiem beidzis Jelgavas Lauksaimniecības akadēmiju, tagad pārzina lielas meža teritorijas. Viņš izrādīja mums Banksa priedes, Diānas krastu, Pērkuļu krauju – tā ir augstākā

ežera krastos, veda mūs pa dangainu ceļu uz Bindaru pussalu un stāstīja, ka te drīz robežsargi taisīs četrus metrus platu grants ceļu, lai var braukt gar robežu apgaitā. Bindaru pussala vēl ir Latvijā, bet ezera ūdeņi tās galā vairs ne. Pussalas galā redzams pirmās brīvvalsts robežstaba stumbeņis, stabs nolauzts, bet pamatnē vēl redzams valsts ģerbonis. Jaunais robežstabs ierakts kādu metru tuvāk krastam, tāvad vienu metru baltkrieviem esam atkarājuši. Pussala pirms kara piederējusi kādiem Bindariem, tad to pārvaldījusi a/s LVM, bet 90. gados kā lielisks, atpūtai piemērots zemes gabals tā privatizēta. Braucot pa Latgali, pārlicinājāmies, ka tas ir mīts – par neapdzīvotām dabas kabatām un burvīgo ezeriņu tukšajiem krastiem, gandrīz visos skaistākajos Latgales nostūros jau ir sākusies tūrisma industrijas rosme. No vienas puses ir žēl, ka vairs tā vienkārši neatradīsi vietu, kur bez svešas acs telti uzslīet, bet vispār jau labi, ka skaistākajām vietām ir saimnieki, kas uztur kārtību.

Ilgas ir viens no mazāk apdzīvotajiem Latvijas nostūriem. Tas ir pierobežas joslā, savu klātbūtni tur jāpiesaka robežsargiem, citādāk gadīsies, kā mums. Mūs robežsargi notvēra diezgan ātri, kad mēs klīdām pa mežiem, īsti nezinādami, vai esam vai neesam pierobežas joslā. Te jāizsaka kompliments, jaunie robežsargi dara savu darbu principiāli, nelīdzēja ne mūsu runas, ka gatavojam grāmatu, ne mežsaimnieka klātbūtne, kuru visi apkārtnē pazīst. Bija jānokārto formalitātes. Ilgas mežos ir visur citur reti sastopamais meža susuris, kāda reta varde ar sarkanu vēderu un koši zili krāsota bērnu atpūtas bāze “Viktorija”. Bet pirmkārt tur ir vaboļu paradīze. Pie burvīgās, bet stipri restaurējamās Ilgas muižas ir “Ilgu meža biodaudzveidības lauks”. Šī projekta autors ir Arvīds Barševskis, koleopterologu jeb vaboļu pētnieku biedrības prezidents, te darbojas Daugavpils Pedagoģiskās universitātes spēki.

Ilgas muižas parkā ir dažādi īpatnēji veidojumi vaboļu un citu kukaiņu ķeršanai, nezinātājiem tie varētu atgādināt kādus modernās mākslas veidojumus vai putnu biedēkļus. Vaboļu Ilgās ir tūkstošiem un tūkstošiem, aizsargājamās, retās vien ir četri pieci simti sugu. Tās te dzīvo savu netraucēto pierobežas dzīvi un ļaujās pētniecībai, sēd uz lapām, lidinās no krūma uz krūmu, rāpo pa muižas rūtīm. Mēs redzējām arī maijvaboļu kāsi, tās, dūkdamas kā kara eskadrija, lidoja cauri parkam. Pa vidam vabolēm te lidinās arī neskaitāmi taureņi un spāres. Ilgas mežā ir atrastas arī botāniskas vērtības, piemēram dzeguzenes, dzegužkurpītes, dzekužpirkstītes, arī dzegužbantītes.

Indricas baznīca, tā ir viena no skaistākajām Latvijas baznīcām un manuprāt, skaistākā baznīca Latvijā, kas celta no koka – no lapeglēm, tā ir arī lielu lapegļu ieskauda.

Kad tai tuvojās, fonā ir kapu kalns, vakara saulē spīd krusti, turpat ezeriņā peld gulbji ar mazajiem, turpat ir Daugava. Kapu kalns vakara saulē izskatās gaišs, dzīvelīgs, tikpat labi tie varētu būt mazdārziņi, cilvēka gan neviena neredz, tikai gulbīši un uz elektrības staba blakus baznīcai stārķis. Viņš stāv uz vienas kājas un nemaina savu pozu visu laiku, kamēr tur esam. Nu, dievkalpojuma vairs vēlā vakarā nebūs.

– *Zgēs už latiškīh dušonok ņetu.* Te jau latviešu dvēselīšu nav, – apmēram tā saka poliete Lūcija Everte. Lūcija dzīvo blakus baznīcai, pēc arhitektūras tāda kā Torņakalna stacija, viņa pieskata baznīcu jau 15 gadus. Viņa nebrīnās, ka kāds pavēlā stundā ir atbraucis apskatīt baznīcu, viņa lietišķi paņēms atslēgas uz izskaidro, kādas elektrības pogas jāspiež, lai baznīcu izgaismotu. Lūcija runā grūti saprotamu valodu – krieviski ar poļu un latgaliešu iestarpinājumiem. Tas ir svētais Juzefs, – tā viņa saka, rādot svētbildes baznīcā. – Tā ir Magdalēna, tas ir Ivans.

Magdalēna gleznota ne kā svētā, bet kā kāda rokoko laika dāma, kā hercogiene ar apaļiem rozā vaigiem. Četri kokgriezumiem bagāti altāri, baznīcā vispār daudz izcilu kokgriezumu – ērģeles, lielajā altārī kokgriezumu glezna “Jēzus olīvu dārzā”, tā saucamais ambons, apgleznots ar ainām no svētajiem rakstiem, Lūcija tās komentē un pastāsta, cik labi cilvēki ir bijuši pravieši.

Baznīcā ir kādas mītiskas gleznas kopija. Tērbatā 17. gs. bijusi Dievmātes brīnumdarītājas glezna, slavēta ar to, ka darījusi ar cilvēku likteņiem brīnumainas lietas. Jezuīti, izraidīti no igauņu zemēm, ieradušies ar šo gleznu Daugavpilī. 1676. gadā Krāslavā

uzcēla koka baznīcu, un dievmātes glezna nonāca tur. Kad jezuītu misija no Krāslavas pārcēlās uz Indricu, tie gleznu paņēma līdz, bet Krāslavā atstāja gleznas kopiju – iznāk, tā kā mazliet blēdējušies. Krāslavas baznīcas jaunie īpašnieki atklājuši, ka viņiem atstāta vien kopija un lepni aizsūtījuši to jezuītiem uz Indricu. Kad jezuīti 1779. gadā aizgāja no Indricas, tie atstāja dievmātes gleznas kopiju baznīcā. Oriģinālu, protams, paņemot līdz. Oriģināls nonāca Izvaltas baznīcā, tā tur palika arī tad, kad jezuītus 1820. gadā no turienes izraida. Otrā pasaules kara laikā Izvaltas baznīca nodega un nodega arī Dievmātes brīnumdarītājas glezna, bet kopija joprojām ir Indricas baznīcā. – Tāds neliels kultūrvēstures detektīvs.

Indricas baznīcu cēluši Plāteri 1550. gadā. Plāteri vispār atstājuši Latgalē gaišu akcentus, šī dzimta uzcēlusi Krāslavā garīgo semināru (1755. – 1843.), ko var uzskatīt par pirmo augstskolu Latvijā, Plāteri uzcēluši arī Krāslavas katoļu baznīcu un laiduši tvaikoņus pa Daugavu. Kā pēdējā no dzimtas Latviju pameta Marija Plātere, 1923. gadā viņa pārdeva īpašumus un devās uz Spāniju. Mežsaimnieks Krams atceras, ka pirms dažiem gadiem Krāslavā ieradies vesels autobuss ar lieliem un maziem Plāteriem un Krāslavas baznīcā viņiem par godu noturēts dievkalpojums.

Baznīca nav liela un grūti iedomāties, ka Indricas draudzē 18. gs. ir bijuši vairāki tūkstoši ļaužu, arī pirms kara ulmaņlaikos draudzē bijuši 2500 locekļi. Lūcija Everte stāsta, ka tagad uz svētdienas dievkalpojumiem nākot vien dažas poļu un latgaliešu ģimenes, dievkalpojumi notiekot poļu un latviešu valodā – kā nu kuru reizi. Indrica dažos laika nogriežņos ir bijusi apdzīvota un dzīvīga. Galu galā Indrica atrodas pie Daugavas – liela ūdens ceļa un gar to ir gājis arī zemes ceļš uz Polocku. Tobrīd, kad mēs tur esam, tuvākajā apkārtnē nav neviena, tikai Lūcija, kas runā juktā poļu – krievu – latgaliešu mēlē, klusas, uzlādētas svētbildes – laikam pāri dzīvojošas sejas izteiksmes, stārķis joprojām stāv uz vienas kājas staba galā, vakara saules apspīdēts zvana tornis, milzīgs klusums, vienīgi bites zum lapeglēs, zem tām guļ četri prāvesti, trīs Jāņi un vien Dominiks, apkārtnes ieplakas pildās ar biezu miglu, arī gulbis ar gulbēniem pazūd miglā. Naivistu gleznas – tas ir visīstākais reālisms.

Kad jūs tur ieradīsieties, stārķis noteikti joprojām stāvēs staba galā.

Dienvidlatgales mežniecības 11. iecirknī ietilpst gandrīz viss Krāslavas rajons, 11500 ha lielajā iecirknī vismaz ceturtdaļa teritorijas saimniekošanai nav pakļaujama, biotopu teritorija ir 137 ha liela, pāri 2000 ha – ainavu apvidi, kādi 140 ha ir dabas liegumi, tad vēl pilsētas – Krāslavas – aizsargjoslas meži

Laikā, kad sāka Daugavpils HES priekšdarbus, – stāstīja mežsaimnieks Raimonds Krams, – Daugavas krasti tika izcirsti, priežu meži, tagad mežs tajās vietās ir atjaunojies – mistrotas priežu un ozolu audzes, lielākoties tie ir privāti meži. Lieli priežu meži ir tiešā pilsētas tuvumā. Padomju laikos mežu te atjaunoja ar egli, tagad tiek audzēti gan oši, gan bērzi.

Daugavas loki, viens no vērtīgākajiem Latvijas dabas objektiem, kas savulaik izraisījis lielas emocijas. Šī skaistuma varēja arī nebūt. No 1979. gada tika sākti Daugavpils HES celtniecības darbi, būvniecība paredzēja vērīnīgus postījumus – tiktu appludinātas 80 apdzīvotas vietas, 2280 ha aramzemes un 2500 ha meža – grūti būtu prognozēt, cik daudz vēl meža ietu bojā sakarā ar gruntsūdeņu celšanos. Latvijas PSR Valsts agrorūpnieciskā komiteja atļāvās izrēķināt, ka mežu appludināšana pēc HES uzcelšanas naudas izteiksmē ik gadu nesīs 4 miljonus rubļu lielus zaudējumus. Jāpiebilst, ka Daugavas loku teritorijā meži aizņem gandrīz pusi platības.

Botāniķe Irēna Fatore rakstā “Kas pārvietos Daugavas meandrus?” rakstīja, ka tiks iznīcināti priežu meži starp Daugavpili un Krāslavu: “Pludināsim tik nost! Nekas, ka tie nav šādi tādi meži, bet gan augstvērtīgi lāņi un damakšņi. Nekas, ka tur izklaidus aug retie, sugām bagātie dižsili. Nekas, ka šie meži ir piramidālā cekuliņa, Ruiša pūķgalves, šaurlapu lakača, Alpu āboliņa un daudz citu reto un aizsargājamo augu patvērums.

Līdz ar priežu mežiem pazudīs krāšņi mistrāji un gāršas, kas grezno terases un senkrasta

nogāze pie Priedaines, Lazdu kalniem un Naujienes un sargā ložņu cekuliņu, spilvaino grīsi un spožo suņuburkšķi.”

Tie bija gadi, kad nabadzībā grimstošā lielvalsts nevarēja rimties nodarboties ar dārgiem sirreālisma stilā izturētiem eksperimentiem – izstrādāja kosmiskus projektus, centās pagriezt otrādi dižupju tecējumu, dzina nekur nevedošus dzelzceļus kā Baikāla – Amūras maģistrāle, pie reizes iebakstot šur tur zemē latvāņus un papeles.

HES celtniecība tika, kā zināms, apturēta. Priežu meži, baltlūpas vīngliemezis, beбри, 1200 sugu vaboles, ālanti, Ruiša pūķgalva, ložņu cekuliņš, Slutišķu sādžas iedzīvotāji, Krāslavas iedzīvotāji, kuri rakstīja vēstuli Gorbačovam, atrada sabiedrotos. Laikā, kad HES celtnieki jau Daugavas krastos bija sasprauduši mietus, kas norādīja, līdz kurai vietai viss būs ūdenī, kad jau bija ierīkotas siltumtrases, administratīvās ēkas, Dainis Īvāns un Artūrs Snips nopublicēja rakstu “Par Daugavas likteni domājot” (LM, 1986. 17.okt.), kurš iekustināja sabiedrisko domu. Rezultātā tika panākts, ka LPSR Ministru Padome 90. gada 8. februārī pieņēma lēmumu “Par īpaši aizsargājamo dabas objektu izveidošanu un Daugavpils un Krāslavas rajonā.” Tas ir dabas parks “Daugavas loki”, tā ir **Slutišķu sādža**. Tā ir viena no sādžām, kas pilnībā būtu zem ūdens. Tagad tā ir sādža ar etnogrāfiskas vietas statusu, kur kopā dzīvo latgalieši un krievu vecticībnieki. Nobrīdināti, ka viņu mājas būs zem ūdens, daudzi sādžu pameta, daži ne. Sādžas iedzīvotājiem – stipri ticīgiem cilvēkiem – bija jāpiedzīvo, ka viņu tuvējo pīšļi no sādžas kapiem tiek izrakti ārā, sakrauti smagajās mašīnās un aizvestu uz tuvējo Spruktu kapsētām.

– Bija 26 saimnieki, pirms to HES gribēja celt, tagad ir tikai 6, – saka Georgijs Jermolajevs. – Jā, senči te kādreiz dzīvoja. Vecvecāki te bija. Tad daļa – tas bija vēl cara laikā – atkal aizbrauca uz Krieviju, uz Sibīriju, tur deva zemi un visu, tur pilsētā ... nē, tā bija tāda stacija Zima, bet viņi to sauca par pilsētu – tur mana vecāmāte pelnīja ar šūšanu, viņa bija laba šuvēja. Un atnāk pie viņas ar zīda baķi *mužiki* un saka – pašuj ka tu mums sešas bikses no šitā un sešu kreklus. Bet tad viņi atkal atbrauca uz šejieni atpakaļ, par grūtu bija. Viņi atbrauca ar drusku naudas un drusku zelta. Tas bija vēl cara laikā. *Vot takie ģela*.

– Slutišķu ciems nav izputējies, tikai pamazām uzrāpies pa krastu augšā. – saka Persianīna. – vectētiņš te dzima 1885. gadā, pirmā māja viņam bija kaut kur tur zemāk, tad viņš apprecējās un uzcēla māju te augstāk.

Arī Persianīna nāk no vecticībniekiem, viņai, kā jau pie vecticībniekiem pieņemts, ir gana bērnu – septiņi, viņai ir gotiņas un mājiņa ar griezumiem rotātiem logiem. Vairs ne tik bieži, bet viņa iet uz baznīcu Pantelišķos. Persianīna ir viena no dažiem ciema iedzīvotājiem, kuriem ir darbs – viņa strādā par pastnieci, tātad visus apkārtnē labi zina. Tur, – viņa saka, – tai mājā bija Grigērija, tur atkal dzīvoja Ivans un Anna, tur dzīvoja kādi ar ebreju uzvārdiem. Nu, to neviena vairs nav, bet tur vēl dzīvo Georgijs un Feodosija.

Bet latgaliertes Salomejas vecākiem ir bijis savs prāmis, veduši lopus otrpus upei, veduši akmeņus uz pilsētu – salasījuši uz nestuvēm un tik uz baržu. Bet Faīnai vīra tante stāstījusi, ka pie viņas vecvecmāmiņas visa sādža salasījies Dievu lūgt – pie viņam bijusi *moļennaja*. Bet Jefrosīnija atceras, kā svētdienās ciema ļaudis pulcējies pie bērza, un ne šņabi dzēruši, bet runājušies pie *samovāra*, kā ciemā visi kopā kāzas varenī svinējuši, tad gan šņabi dzēruši – vispirms pie līgavas, tad pie līgavaiņa, vienmēr sagaidīti ar sālsmaizi.

Tā viņi kādi padsmīti latgalieši un vecticībnieki dzīvo vienā ciemā ar vienu aku, dzīvo mājiņās ar griezumiem rotātiem logiem, durvīm – katrai mājiņai griezumi ir atšķirīgi, kopj savus dārziņus un pa laikam atrod tajos kādus latgaļu kaulus, krama šķīlas, keramikas lauskas, stāda virs kultūrslāņiem savus kartupeļus, uzņem arheologus, uzņem zinātniekus, kas sabrauc Slutišķos svinēt Eiropas kultūras mantojuma dienas un apcerēt tēmu “Cilvēka dzīve etnogrāfiskajā sādžā Slutišķi”. Nu, tā viņi dzīvo no 1780. gadiem. Varbūt vēl ilgāk. Elektrība viņiem parādījās 1980. gados.

Sādžā ir aplūkojama ekspozīcija “Slutišķu vecticībnieku māja” – tā ir etnogrāfiski akurāta,

taka, ir saglabājies tāds, kāds tas bijis pirms 600 gadiem.

Pastāv tāds kā stereotips, ka pirms kara – Ulmaņlaikos un, protams, senāk Latvijā brīvi un neskarti viļņojuši meži, ka gadsimtiem ilgi Latvija ir bijusi pilna ar mūžveciem ozoliem. Tā īsti nav, noteiktos vēstures posmos meži Latvijā ir cirsti krietni sparīgāk nekā tagad, kad mežsaimniecības tehnikas attīstība dod iespējas mežus cirst rūpnieciskos apjomos.

Adamovas dabas taka atrodas blakus Krāslavai, tā 1.8 km gara un, ja daudzie ierīkotie skatpunkti nebūs aizauguši, jums būs iespēja redzēt Daugavas ainavas, turpat ir 11 kubikmetrus liels dižakmens, ko šurp atšļūdinājuši ledāji no Skandināvijas, liepa ar pieciem stumbriem, Svarinska grava.

Pie Daugavas lokiem Ūdrīšu pagastā ir divas akurātas latgaliešu sādžas – **Lielie Muļķi un Mazie Muļķi**. Lielo Muļķu sādžā ir purviņš, no kura iztek avots un tek tālāk pa dziļu gravu. Avots ir bijis bieži apmeklēts 19. gadsimtā, kad uzskatīts par svētu, arī no kristiešu pozīcijā raugoties. Cilvēki nāca pēc avota ūdens, lai dziedinātu savas kaites, un pateicībā par dziedināšanu meta avotā naudiņu, maizi, kādu rotaslietu – ko nu kurš varēja atļauties. Un tajā vietā, no kuras smēla ūdeni, pie kokiem vai krūmiem sēja kādu prievīti vai lupatiņu. Pie svētavota esot kādreiz bijusi arī egle, pie kuras stāvējis krusts ar Kristus attēlu. Viena no daudzajām vietām, kur kristietība ir respektējusi un pārņēmusi baltu reliģiskās tradīcijas. Muļķu ciemi ir cienījami ar to, ka iedzīvotāji 80. gados noraidīja ideju sādžas pārdēvēt. Tika veikta iedzīvotāju aptauja un maz bija tādu, kas sādžas pārdēvēšanu atbalstītu. Kaut gan skaidrot, ka tu nāc no Muļķu ciema – un kas tas vispār ir? – un vēl jo vairāk dzīvot ar uzvārdu Muļķis, laikam gan nav tik omulīgi. Muļķu sādžās cilvēki gan ir mierīgi, pašapzinīgi un asprātīgi. Lielo Muļķu zemnieks Donāts Bebris atceras, ka ciemā vairs ir palikuši tikai divi cilvēki ar uzvārdu Muļķis, pastniece Taņa un Helēna – Jeļena. Lielie Muļķi, – saka Donāts, – agrāk tika saukti arī par Lejas Muļķiem. Agrāk Lielajos Muļķos bija kādi 36 saimnieki, mazajos – kādi 12, tur, kur agrāk bija sādžas centrs, tagad tikai divas mājas palikušas, nesen četras mājas nojauca. Te kalnā bija skatu tornis, tur visi svinēja Jāņus.

VĒL

Vaboles krucifiksi. – Sākot no Vaboles, kur ir parks ar alejām un pulka lapeglēm, var braukt pa pagasta ceļiem no viena krucifiksa pie nākamā, 25 km garumā kādi 30 krucifiksi. Maijā pie šiem krustiņiem var piedalīties garīgajos dziedājumos.

Sasaļu mežs. – Sventes pagastā, dabas liegums, vērtīgi priežu, egļu, bērzu meži, Sasaļu ezers, Melnezers, mežirbes un niedru lijas, melnās un pelēkās dzilnas. Netālu, tuvāk leišu robežai ir *Raudas meži*, arī aizsargājama teritorija Ilūkstes upes ielejā, vērtīgi nogāžu un gravu meži.

Meža ainavu parks "Pilskalnes Siguldiņa". – Dendroloģiskā, ģeoloģiskā takas, Sprīdīša taka bērniem ar ozolkoka skulptūrām, Augšzemes ainavu taka ar 22 skudrupūžņiem. Melnais kalns, ezeri Pastarītis, Tartaks, Dubezers, tiem cauri tek Dubupīte, skattornis.

Vecbornes parks. – 4,5 ha, dīķis, stādījumi un celiņi paralēli gravai, egles, kļavas, ozoli, garzviņu balzama baltegle, tūjas, goba, ko mēdz saukt par "lietussargu".

Robežniekos. – Eksotisko putnu ferma "Viesturi", pērļu un čabo vistiņas, strausi, pāvi, zelta fazāni u.c. Dabas taka pie Lielā Gusena ezera, putnu vērošana.

Ambeļu un Višķu parki. – Ambeļu parks, 8,1 ha, liels dīķis, galvenokārt pašu koki, arī asās un zilganās egles, Eiropas un Krievijas lapegles. Višķu parks, 18,5 ha., pārsvarā eksotiskie stādījumi, 2 dīķi, vecas alejas, Višķu ezers.

Vārkavas muižas taka. – 3 km gar Dubnas upi (var arī laivot), Strēlnieku dārzs, muižas augļu dārzs no 18.gs. beigām, ainavu parks no 19.gs. sākuma, pils pagalmā aplī stādītas liepas.